Редько О.Ю.
д.е.н. акад. НАСОА,
директор Національного Центру
Обліку та Аудиту

ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ: ВІД ДУАЛІЗМУ ДО ТРАНСЦЕДЕНТАЛЬНОСТІ.

(тези доповіді)

(*Ключові слова:* *контроль, аудит, внутрішній контроль,внутрішній аудит,методологія контролю, підготовка фахівців, наукове забезпечення професійної практики)*

1. Організація контролю в країні децентралізована та розвивається хаотично. Відсутня національна концепція контролю. В державному секторі економіки контроль носить галузевий характер а його ефективність вкрай низька. Так, за даними ДФІ України, у 2012 р. не менше ніж у 2 з 3-х перевірених об'єктів виявлено неправомірні витрати фінансових і матеріальних ресурсів на суму 3.7 млрд. грн. Перевіркою за січень-липень 2013 р. на 3.8 тис. суб'єктів господарювання державного сектора економіки вже встановлено порушення законодавства у 95.8% випадках, а сума незаконних витрат становить 2.4 млрд. грн. Це прямо свідчить про відсутність ефективної системи внутрішнього контролю.
2. Імплементація незалежного професійного аудиту в сегмент контролю не має ні економічного ні соціального ефекту. Всі збанкрутіли кампанії або банки мали умовно-позитивні висновки аудиторів (як вітчизняних, так і іноземних). Місія аудиту як в Державі, так і в Суспільстві, чітко не визначена. На зовнішній контроль, що базується не на інструкціях а на нормах професійної етики попит не сформовано.
3. Нерозуміння прагматичної цінності аудиту (а також внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту) вищим менеджментом та прошарком власників, нівелюють потенціал незалежних перевірок або внутрішнього контролю з огляду на кримінальність ведення вітчизняного бізнесу. Зберігається чіткий вектор практики українського менеджменту на ухилення від оподаткування та на незаконну діяльність.. Прикладом цього є виявлення податковою поліцією у цьому році в 12 регіонах України нелегальних заводів з переробки нафти, яки постачали у роздрібну мережу країни що річно біля 1000 т. бензину низької якості. Така ситуація в менеджменті та у бізнесі в цілому, робить проблематичним розвиток ініціативного аудиту в межах вимог дотримання законодавства. З другого боку вона є несумісною з професійними етичними засадами зовнішнього та внутрішнього аудиту. Останній (внутрішній аудит) все ще сприймається як модифікація галузевого фінансового контролю або ревізія часів тоталітарної системи управління.
4. Одна з причини такого стану – намагання одночасно поєднати при перевірках як інтереси найманого менеджменту, так і власників та державних органів виконавчої влади. Саме в цьому трансцендентність сучасного контролю в країні, коли інтереси власників, менеджменту та Держави практично не збігаються, тому і мета і завдання контролю майже протилежні. Також слід вказати на чіткий прояв вектору монополізації питань регулювання аудиту чи контролю на рівні різних державних органів виконавчої влади.
5. Дуалістичний характер носять і український варіант адаптації системи контролю (а рівно і бухобліку) з міжнародною практикою. Імплементація міжнародних стандартів обліку, фінансової звітності, аудиту зовнішнього та внутрішнього, базуються на намаганнях механічно поєднати західні принципи з колишніми радянськими методичними вказівками або прямо застосовувати стандарти у вітчизняному правовому полі. При цьому практично відсутня пропаганда прагматичної цінності масового застосування міжнародних стандартів обліку, фінансової звітності або

аудиту в українській бізнес-практиці. Зазвичай, за їхньою імплементацією стоять (і мабуть ще будуть довго стояти) конкретні фінансові інтереси окремих осіб, що взяли на себе місію наблизити вітчизняну облікову або аудиторську практику до міжнародної.

6. ***Стосовно незалежного аудиту***. Слід констатувати досить дивний стан – при загальній чисельності платників податків у майже 2.1 млн. та при досить стабільній чисельності господарських товариств (межах 30-32 тис.), чисельність легітимних сертифікатів аудиторів майже протягом 3-х останніх років не перевищує 3200. Це свідчить про стагнацію пропозиції на ринку аудиторських послуг. З другого боку вбачається досить чітке намагання структурувати аудиторський загал до обмеженої кількості власних (або лояльних) суб'єктів аудиту.
7. ***Суттєво заборгувала і наука перед аудиторською практикою***. Прагматика дисертацій з обліку та аудиту вкрай низька або взагалі відсутня. До цього дня не вирішені такі питання, як : визначення суттєвості; методологія прийняття професійного судження; методика вибору виду аудиторського висновку, якість аудиту та методика її оцінки; методологія отримання достатніх та відповідних аудиторських доказів, впровадження етичних принципів аудиту у практику, тощо. Вкрай актуальне завдання розробки науково-практичного коментаря до Міжнародних стандартів аудиту, переклад яких бажає кращого. Взагалі, є усі підстави вважати, що методологія вітчизняного аудиту практично відсутня а його організація та регулювання на державному рівні, значно відстали від зарубіжних.
8. Зараз, створена 3 роки тому наукова школа аудиту при Національному Центрі обліку та Аудиту, займається вище означеними проблемам, але її сил поки що недостатньо для забезпечення аудиторської практики науково - обґрунтованими знаннями.
9. ***Що необхідно***. Якщо абстрагуватися від організаційної складової та загальної філософії контролю (аудиту), то на перший план виходять дві головні проблеми розвитку зовнішнього та внутрішнього аудиту: ***перша – реформування методології*** аудиту та друга – ***переорієнтація аудиторської практики*** на соціальній дискурс.

   В методології аудит актуалізується прагматична цінність змісту аудиторського висновку та його відповідальність реальному стану речей, За висновком слід приймати економічні рішення,, що при сучасному форматі неможливо або ризиковано.

   Соціальна орієнтація аудиту вимагає відмови від колись оголошеного пріоритету інтересів власника (нажаль на сьогодні в країні корумпованого, не законослухняного, кримінального, тощо) на більш високий рівень правдивості висновків аудитора, більшого розкриття або підтвердження даних звітності у інтересах максимально більшого числа користувачів у Суспільстві, а не тільки замовників.
10. **Щодо аудиту внутрішнього**. Його імплементація лише починається і супроводжується викривленим розумінням місця та місії останнього в системі управління. Є велика небезпека перетворення внутрішнього аудиту в галузеві контрольно-ревізійні органи або органи карально-дізнавального характеру. Цього не слід допустити ні в якому разі. І певну позитивну роль повинні зіграти вітчизняні вчені, яким слід нарешті «відкрити очі» національному менеджменту, державним органам виконавчої влади, відносно аудиту внутрішнього. Поки що у вказаних сегментах системи управління розуміння внутрішнього аудиту відсутнє взагалі.

    Тому всім нам, науковцям, слід плідно та наполегливо працювати з огляду не на минуле, а з поглядом у майбутнє.